

Miroslav Verner, Chrámy světa: Svatyně, kultury a mysteria starověkého Egypta,

Praha: Academia 2010, 568 s.
ISBN 978-80-200-1861-8.

Nová kniha Miroslava Verneru, jejíž název odkazuje na citát z díla *Corpus Hermeticum* (II, *Asclepius*, § 34), nespadá do odborné publikační řady Abusir, přibližující výsledky archeologických prací Českého egyptologického ústavu FF UK, a není ani monometrickou teoretickou studií. Absence odkazů pod čarou a bohatý ilustrační materiál by navíc mohly čtenáře svádět k dojmům, že se jedná spíše o popularizační, obrazovou knihu.

Chrámy světa je však publikací, jež si klade za cíl poskytnout čtenáři velmi kvalitní, detailní přehled o problematice staroegyptských chrámů a jež navíc všechny informace vkládá do širších archeologických, náboženských, politických a společenských souvislostí. Kniha čerpá také z osobní zkušenosti autora se staroegyptskými památkami a jejich zasazením do posvátného prostoru i přírodního prostředí.

Miroslav Verner touto publikací navazuje na své starší dílo *Pyramidy: Tajemství minulosti* (Praha: Academia 1997), v němž podobným způsobem přiblížil podobu, funkci a symboliku egyptských pyramid a dalších královských hrobových komplexů Egypta třetího a druhého tisíciletí př. Kr. Vzhledem k podobnému způsobu zpracování obou knih tak lze předpokládat, že se *Chrámy světa* stane podobně klasickým – znovu vydávaným a překládaným – titulem jako jeho předchůdce.

Oproti jiným přehledovým, spíše encyklopedickým publikacím, mezi kterými v poslední době vyniká kniha Richarda H. Wilkinsona *The Complete Temples of Ancient Egypt* (Cairo: Thames & Hudson 2005), nejsou ve Vernerově díle egyptské chrámy představovány ani v chronologickém pořadí, ani podle jednoznačného geografického klíče (od Elefantiny po Deltu či

opačně). Autor se rozhodl pro kombinaci obou přístupů. S egyptskými chrámy se tak v této knize setkáváme ve dvou hlavních skupinách. V první řadě se jedná o monumenty pocházející ze čtyř nejvýznamnějších náboženských center starého Egypta, jimiž byli Iunu (Héliopolis), Mennefer (Memfis), Chemenu (Hermopolis) a Vaset (Théby). Následně jsou představeny chrámy dalších středisek starého Egypta významných politicky (Tanis), kulticky (Abydos), geograficky (Filé) a historicky (Edfú a Dendera). K nim je navíc doplněn Achetaton (Amarna) jako hlavní město Achnatonovy náboženské reformy a středisko kultu boha Atona. Toto zdánlivě nestandardní členění navazuje na staroegyptské vnímání vlastní země, státu a posvátného prostoru i na dvojíto strukturu panteonu, v nichž byly lokální fenomény a jejich vzájemné vazby poměrně komplikovaným způsobem spojovány v celostátní rovině. I egyptské náboženské texty velmi často vedle sebe kladou héliopolské, hermo-polské, memfidské a thébské představy, kosmogonie, božstva nebo právě svatyně a rity.

Před pojednání o chrámech a kultech zmíněných náboženských středisek autor vložil kapitolu, v níž čtenáře uvádí do problematiky egyptského pojetí chrámu obecně. Rozebírá tak jeho primární funkci jako „příbytku božského“, díky níž egyptský chrám nikdy nebyl shromaždištěm „věřících“, nýbrž naopak představoval uzavřenou pevnost či dvorec boha, jakousi rituální, administrativní a hospodářskou hráz proti chaosu. Dále stručně přibližuje podobu významných chrámových i mimochrámových rituálů, hierarchii kněží a jejich hlavní úkoly a povinnosti. Na závěr první kapitoly se věnuje zasazení chrámu do státoprávního uspořádání Egypta a jeho administrativních a ekonomických struktur. V tomto ohledu totiž egyptský příbytek boží představoval velmi důležitou hospodářskou jednotku, a to jak na lokální úrovni v rámci měst a krajů, tak v celostátní rovině a v rámci královské administrativy a ideologie.

Po úvodu již následují hlavní kapitoly, zaměřené na „chrámy, kultury a mysteria“ jednotlivých náboženských center. Jako první je představena Héliopolis, tedy starověké město Iunu (biblický Ón). Vedle nasti-

nění myšlenkového pozadí a uvedení do místního panteonu (Devatero), hlavních božstev (Atum, Re), posvátných zvířat (fénix, býk, promyka) a náboženských a kosmogonických představ se zde setkáváme také se stručně podanou historií tohoto města a jeho stavebních památek od nejranějších počátků až po převezení některých monumentů do Londýna či New Yorku. Díky dlouhodobému odbornému zaměření autora na archeologii a dějiny Egypta doby Staré říše má čtenář možnost podrobně se seznámit nejen s archeologickými památkami tohoto období, ale také s dějinami archeologického výzkumu v dané oblasti. Hlavní kultické stavby jsou zde tedy přiblíženy nejen s ohledem na funkci, význam a symboliku, ale také na jejich architektonickou podobu, způsob doložení a historii jejich zkoumání. M. Verner se tak popisované monumenty snaží rekonstruovat pomocí archeologického materiálu, doložených artefaktů, textových a ikonografických pramenů i podle zpráv antických a novodobých cestovatelů. Tohoto schématu, uplatněného v rámci kapitoly o Héliopoli, se autor drží i v následujících kapitolách, čímž čtenáři umožňuje sledovat jednotnou formální linii a lépe odhalit místní a časová specifika jednotlivých kultických středisek a historických období.

Vedle hlavních kapitol kniha obsahuje také pět „odboček“, které předkládají (1) stručné přiblížení egyptského kalendáře a náboženských svátků během roku; (2) nejvýznamnější svátky a slavnosti spojované s bohem Amonem a jeho sídelním městem Thébami; (3) náboženské představy a mysteria související s bohem Usirem; (4) památky na Sinaji; (5) vývoj architektonické podoby egyptského chrámu obecně.

Výše nastíněná šíře, komplexnost a přehlednost knihy Miroslava Vernerů představuje její největší přínos, ale obsahuje v sobě i riziko možného zkreslení. Je přirozené, že při šíři probírané látky zůstala některá důležitá témata pouze naznačena, jiná musela být opomenuta úplně. S ohledem na tuto skutečnost mohl však autor vytvořit podrobnější a aktuálnější seznam literatury, v němž by odkazoval také na publikace, články a studie zabývající i tématy v hlavním textu pouze naznačenými. Bez ohledu na tuto

skutečnost se však Vernerův *Chrámy světa* velmi pravděpodobně stane stejně klasickým dílem jako jeho *Pyramidy*.

JIŘÍ JANÁK

**Ondřej Beránek,
Ignác Goldziher
– vězeň z Budapešti:
Život a dílo
zakladatele islamologie,**

**Brno: Centrum pro studium
demokracie a kultury 2010,
228 s.
ISBN 978-80-7325-209-0.**

Když se mi poprvé dostala do rukou kniha Oldřicha Beránka věnovaná Ignáci Goldziherovi, pociťoval jsem jak nadšení, tak i veliké očekávání, a konečně i určité zklamání. Nadšení, že v českém jazyce konečně vychází seriózní kniha o zakladateli islamologie jako oboru. Veliké očekávání, vždyť je nemalý úkol napsat dobrou biografii a něco přínosného o tak jedinečné osobě, jakou Ignác Goldziher jistě byl, a čekal jsem, zda se v knize bude psát o některých momentech nebo podnětech, které považuji v životě a díle rozebíraného badatele za zásadní já, a také v čem mě autor poučí nebo překvapí. A nakonec mě zklamání pramenilo ze skutečnosti, že jsem knihu nenapsal já, neboť jsem již léta přemýšlel o možnosti sepsat nějaký příspěvek o této významné osobnosti v dějinách západního zájmu o islám, který silně ovlivnil nejen vývoj celé disciplíny, ale poznamenal i můj vlastní zájem o studium islámu. První serióznější studie, které jsem četl na začátku svého hlubšího zájmu o islám v době středoškolských studií, byly právě studie v dvoudílné antologii z Goldziherova díla v maďarském vydání (*Az iszlám kultúrája* [Kultura islámu], Budapest: Gondolat 1981). Proto jsem knihu kolegy Beránka začal číst s poměrně